

Studiedag: Kerk in de marge
19 november 2019
Mechelen

Lieve mensen,

allemaal ontzettend welkom op deze bijzondere studiedag.

Om te beginnen wil ik graag een kort stukje uit de brief aan de Hebreëen lezen. Dit theologisch essay is nauwelijks aan te merken als een brief, en wie die dan al zou hebben geschreven is helemaal onzeker, maar af en toe kan dit essay ook nu nog inspireren:

Hebreëen 13, 12 – 14: (Naardense bijbel)

Omdat deze tekst vandaag later nog terugkomt laat ik deze tekst even voor zichzelf spreken (daarna even stilte)

12 Daarom heeft ook Jezus,
om door zijn eigen bloed
de gemeente te heiligen,
buiten de poort geleden.

13 Laten wij derhalve naar hem
uittrekken, 'buiten de legerplaats'
en zijn smaad dragen;

14 want wij hebben hier
geen blijvende stad,
nee, wij zoeken de toekomstige

We gaan vandaag op zoek naar een theologisch model van missie in de Vlaamse/Belgische (met uitbreiding zou ik willen zeggen) context, waarbij kwetsbaarheid en marginaliteit te onderzoeken pistes zijn in het zelfverstaan van de kerk.

Onze twee hoofdinleiders, Leonora en Bert, zullen ons meenemen in hun gedachten over kwetsbaarheid en marginaliteit. Over secularisatie en de kracht van het kleine. Over je oor te luister leggen en meegaan in de beweging van de profeten van deze tijd.

De Bijbel is het visioen van een menswaardige samenleving en formuleert de grondslagen van een rechtvaardige politiek: 'Jij zult liefde hebben tot je naaste die een mens is zoals jij'. De beslissende toespitsing van dit woord is volgens Huub Oosterhuis in zijn: 'Red hen die geen verweer hebben': "Jij zult liefde hebben tot de vreemdeling." Tegenover de onverschilligheidstolerantie van onze tijd (in ons werelddeel – toegespitst in ons Vlaanderen) bestaat de utopie van de gerechtigheid en de barmhartigheid.

De profeten van het oude Israël hebben alle religie onder de tucht geplaatst van een norm: recht doen van mens tot mens. Zoals in het profetische boek Hosea staat geschreven, bij monde van Israëls God: 'Erbarmen verlang ik, geen offer' (Hosea 6:6). Offers hoeven niet, mogen wel. Liturgie hoeft niet, mag wel. Maar erbarmen moet, ten allen tijde. Zo verlangt het de God van Israël, die stem geeft aan weerloze, onderdrukte mensen.

Toen ik in 1984, 35 jaar geleden dus, begon in het Oude Wijkenpastoraat in Rotterdam, werd ik al gauw vertrouwd met het denken van Urban Mission.

Het gaat in de traditie van Urban Mission om perspectieven, denkrichtingen, attitudes en theologische grondhoudingen die dan verder in de historische context, in die bepaalde sociaal-politieke situatie ter plekke steeds nieuwe en eigen gestalten aannemen.

°) Staan in een wereldwijde beweging: "missie" - missie van God (missio Dei komt nog terug vandaag) tegen de dood – dat wat mensen niet volop laat leven -

°) Deze missie start daar waar mensen zijn en deze mensen bepalen de methode van werken. De straat bepaalt de agenda en niet de kerk of het welzijnswerk.

°) Deze missie vraagt telkens opnieuw om/naar een bewustwording van wie de mensen-in-achterstand-posities zijn. Dat vraagt om analyse, ontmoeting, kijken, luisteren ... "Je bent er nooit".

°) Eén van de belangrijkste pijlers van deze missie is: mensen organiseren om krachten te bundelen

°) Een ander belangrijk aspect is spiritualiteit. Al of niet in zijn religieuze betekenis: engagement, geloof in wat je doet, je “niet neerleggen bij het bestaande” - bij “hoe het nu eenmaal altijd gaat” - durven te kiezen voor het alternatief en geloven dat dat zin heeft.

"Het belangrijkste kenmerk van het Urban Mission werk is dat mensen in de marge van de samenleving, die in hun bestaan bedreigd worden, centraal staan. De pastores en vrijwilligers van het Netwerk hebben geleerd door hun presentie op straat, in een ontmoetingsruimte of bij mensen thuis, betrouwbaar en nabij te zijn. Door hun aanwezigheid bouwen zij een relatie op met mensen, ze trekken vaak mee in levensverhalen, ze stellen zich open voor vragen en behoeften van mensen die zij ontmoeten en zijn solidair. Ze zijn er in slechte, maar ook in goede tijden."

Vanuit deze uitdaging heb ik altijd in mijn werk gestaan.

En vandaag is een dag waarop al deze gedachten en theologische uitgangspunten in de verf worden gezet, als een krachtige stimulans voor de kerk – klein en kwetsbaar – buiten haar muren te treden, zelfs de rafelrand van de samenleving op te zoeken en daar kracht vandaan te halen.

Paus Franciscus schrijft: “Ik verkies een gehavende kerk, gekneusd en vuil omdat ze de straat is opgegaan, eerder dan een kerk die ziek is omdat ze in zichzelf zit opgesloten, gehecht aan het comfort van haar eigen zekerheden.” (Evangelii Gaudium).

Mensen aan de rafelrand beschikken over een kracht en een hoop, die mij soms aan 't schrikken maken. Ik heb echter steeds meer geleerd om op hun kracht te vertrouwen en mij door hun hoop te laten inspireren... De hoop dat het morgen beter wordt, dat het toch niet altijd zo zal blijven, dat je het je niet kan veroorloven geen geloof te hebben of dat je je dromen nooit kunt opgeven omdat je dan dood gaat/bent...

Het verhaal van het lichtje

“We zijn er stillekes aan aan 't doorkomen”, zegt ze. “Da’s toch waar, hè, schat”. De Jef knikt. “Zeker en vast”, zegt hij, “zeker en vast”.

Voor de zoveelste keer klemmen ze zich vast aan de strohalm, die “nu zal het echt gebeuren” heet. Janine blijft ervan getuigen.

“Toen we onze vogel dood zagen liggen, in zijn kooi”, zegt ze, “toen wisten we het nog niet... maar later viel onze franc: we waren gepakt door de gas. Van dat gas dat je niet kan ruiken. Dat gas waar mensen dood van gaan, zonder dat ze het weten”.

Ik knikte, ik wist hoe CO-vergiftiging werkt. En ik wist ook dat zij beiden door een slechte bulex in het nog slechtere appartement van een huisjesmelker waren bevangen geraakt. En ik wist hoe zij door enkelen van ons waren weggevoerd naar het ziekenhuis, ik wist hoe zij nog net op tijd waren gered. Gruwelijk.

“Dien huisbaas dreigt me af”, zegt Jef, “en ik zeg het U, als Janine er niet was geweest, had ik weer binnen gezeten, want ik ben zo kwaad geworden”. Ja, da’s waar, hij heeft zijn vrijheid grotendeels te danken aan de liefde, die tussen hem en Janine bestaat. Een rustige, diepe liefde zonder welke hij nooit zijn voorwaarden had kunnen volhouden... Hij zou allang weer in 't gevang zitten zonder haar. Maar ja, je zal het toch ook allemaal meemaken... Een rothuis, kinderen die aandacht vragen en afstoten tegelijkertijd, geen inkomen, met niks in orde...

Janine, gekluisterd aan haar rolstoel, dappere Janine, gniffelt: “och, schat, ze gaan ons niet liggen hebben...” Na heel veel gedoe: met de huisbaas, met de vrederechter, de politie, de burgemeester, die uiteindelijk het pand waarin zij woonden onbewoonbaar

verklaarde, moesten ze verhuizen. Ze hebben een nieuw huis, een sociale woning, met wel twee kamers. “En Ina, weet je wat ik het mooiste vind”, zegt ze, “ik heb nu een kastje in de keuken, het hangt aan de muur, en daaronder zit zo’n lichtje...Ik ga er vanavond zitten, in de keuken, en kijken naar dat lichtje...” Om mijn tranen te verbergen, geef ik haar een dikke zoen. Het lichtje twinkelt al in haar ogen.

Wat zou het prachtig zijn als de kerk die kracht en hoop van mensen in de rafelrand zag als stimulansen om zelf weer krachtig (niet machtig) te worden, om zelf weer hoopvol (niet machteloos) in de wereld te staan.

Laten we eraan beginnen.

Eleonora en Bert, Tom en Douwe, maar ook wijzelf allemaal worden uitgenodigd om actief mee te bouwen aan deze studiedag en wie weet komen we aan het einde wel tot een paar krachtige lijnen, die voor het beleid van de VPKB een oefening worden om zichzelf opnieuw te leren verstaan.

ds Ina Koeman
november 2019